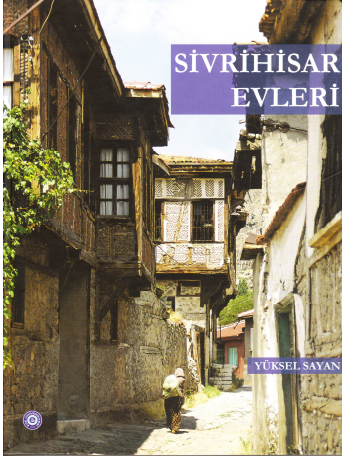

DEĞERLENDİRMELER

SİVRİHİSAR EVLERİ, Yüksel SAYAN, Editör: Yusuf İzzettin AYDIN, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Yayınları: 5, İzmir 2009, I. Baskı, 21,5 x 27,5 cm, 192 sayfa, Türkçe (İngilizce Özet).

1071'deki Malazgirt Zaferi'yle Anadolu'yu yurt edinen Türkler, yerleşme merkezlerini, başta cami ve mescit olmak üzere han, hamam, türbe, çeşme ve konut gibi pek çok dinî ve sosyal işlevli yapılarla donatarak buralara Türk-İslam kimliği kazandırmışlardır.

İç Batı Anadolu'da Eskişehir'in bir ilçesi olan Sivrihisar, eski kent dokusunu önemli ölçüde koruyabilen kentlerimizden biridir. Nasrettin Hoca'dan Mehmet Kaplan'a kadar tarihî boyunca pek çok ilim ve kültür adamına beşik olan Anadolu'nun bu şirin köşesi, Selçuklu döneminde Türk iskânına sahne olmuş; ilk devirlerinden itibaren cami, medrese, han ve hamam gibi mimari yapılarla donatılarak tam bir Türk şehri karakterinde gelişme göstermiştir. Bu gelişim ve tarihî doku içerisinde eski evlerin ayrı bir yeri ve önemi vardır.

Anadolu'nun tarihî kimliğini simgeleyen sanat eserleri bugüne kadar bazen yerinde bazen de farklı kaynaklardan sağlanan fotoğraf, çizim vb. malzeme ile desteklenen tez, bildiri, makale ve kitaplar sayesinde tanımlanmaya ve belgelenmeye çalışılmıştır. Her biri farklı ilmî ağırlık ve önemdeki bu eserler artık büyük bir kütüphaneyi rahatlıkla doldurabilecek sayıya ulaşmıştır.

Türk evi konusunda başka çalışmaları¹ da bulunan Doç. Dr. Yüksel SAYAN'ın "Sivrihisar Evleri" adlı yeni çalışması, alanındaki literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır. 2001-2003 yılları arasında gerçekleştirilen bir araştırmanın ürünü olan bu eser, Yusuf İzzettin AYDIN'ın editörlüğünde ve Aydın Gayrimenkul'ün katkılarıyla, Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü'nün yayınları arasında yerini almıştır.

Kitap, "Giriş", "Fiziki Yapıyı Oluşturan Etkenler", "Katalog", "Sivrihisar Evlerinin Mimari ve Süsleme Özellikleri", "Sonuç", "Sivrihisar Houses (Summary)", "Sivrihisar Evleriyle İlgili Yöresel Terimler" ve "Bibliyografya" ana başlıklarını taşıyan bölümlerden oluşmaktadır.

"Giriş" bölümünde (s. 9-13); Türk evinin oluşumu ve tanımına kısaca değinildikten sonra, geleneksel eski evler üzerine yapılan çalışmalarda araştırmacıların karşılaştığı zorluklar ve konuyla ilgili daha önceki yıllarda yapılmış kaynaklardan söz edilmekte; araştırma sırasında izlenen yöntem okuyucunun bilgisine sunulmaktadır.

¹ Y. Sayan, *Uşak Evleri*, Ankara 1997; Y. Sayan-Ş. Öztürk, *Bitlis Evleri*, Ankara 2001.

İkinci bölümde “Fiziki Yapıyı Oluşturan Etkenler” (s.15-59); “Tarihî Süreç(s.16-21)”, “Coğrafi Durum” (s.22-25), “Eski Kent Dokusu, Nüfus ve Şehirleşme” (s.25-41), “Tarihî Anıt Yapılar” (s.41-51) ile “Sivrihisar’da Sosyo-Kültürel Hayat” (s.52-56) alt başlıklarında incelenmiştir. “Tarihî Süreç” ve “Eski Kent Dokusu” alt başlıklarında kentnin Hititlerden başlayarak günümüze kadar olan tarihî serüveni kronolojik bir sıra ile okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır. “Coğrafi Durum”da bölgenin fiziki yapısı, iklim, bitki örtüsü ve geçim kaynakları, “Sivrihisar’da Sosyo-Kültürel Hayat” başlıklı bölümde ise kentteki günlük yaşam, geleneksel uğraşlar ve bunların konut mimarisinin şekillenmesindeki etkilerinden söz edilmiştir. “Tarihî Anıt Yapılar” bölümünde ise Sivrihisar’da inşa edilmiş cami, mescit, mezar anıtı, hamam ve çeşmeler ayrıntıya inilmeden betimlenerek söz konusu eserlerin fiziki dokunun ve kentin oluşumundaki katkıları, konut mimarisi ile arasındaki bağlar belirtilmiştir.

Çalışmanın üçüncü aşamasını oluşturan “Katalog”da (s.61-157), biri kırsalda olmak üzere, ilçe merkezinden 11 konut ele alınmıştır. Evlerin tanımlaması, yerinde yapılan incelemeler sonucunda sağlanan fotoğraf ve çizimlerle desteklenerek yapılmıştır. Kitabeli olan örneklerin kitabeleri metin içinde değerlendirilmiş, kitablesiz olanlar ise benzer örneklerle ve yöre halkından edinilen bilgilerle tarihlendirilmiştir.

“Sivrihisar Evlerinin Mimari ve Süsleme Özellikleri” (s.159-183) başlığını taşıyan bölümde yapıların konumu, plan tipleri, malzeme, yapı elemanları, cephe düzenleri, bezeme ve benzer bireysel özellikleri sınıflandırılarak benzer ve farklı yönleri ayrıntılı bir şekilde karşılaştırılmıştır. Yazar tüm bu özellikleri tanımlarken daha önceki çalışmalarda kullanılan terim ve kavramları kullanmanın yanı sıra, yörede kullanılan kavram ve terimlere de yer vermiştir. Bu da ilerideki terminolojik çalışmalara olumlu katkılar sağlayacaktır.

“Sonuç” (s.185-188) bölümünde elde edilen ana bulgular kısa bir özet hâlinde ortaya konmuş ve konutların yaşatılmasının önemi vurgulanmıştır.

“Sivrihisar Houses (Summary)” (s.189) başlığını taşıyan bölümde ise çalışmanın İngilizce özeti sunulmaktadır.

“Sivrihisar Evleriyle İlgili Yöresel Terimler” (s.190) başlıklı bölümde yöre konutlarında kullanılan mimari eleman ve bölümlerin yerel adları, açıklamalarıyla birlikte alfabetik bir sözlük hâlinde verilmiştir.

“Bibliyografya”da (s.191-192) ise çalışma sırasında yararlanılan kaynaklar alfabetik bir sırayla okuyucunun bilgisine sunulmuştur.

Sonuç olarak, bu çalışmayla birlikte Türk konut mimarisinin izlediği gelişim çizgisinin bir boyutunu oluşturan Sivrihisar örneği incelenmiş, çekilen fotoğraf ve yapılan çizimlerle belgelenecek gelecek kuşaklara, hiç olmazsa mevcut hâlleriyle sağlıklı bir şekilde aktarılmıştır. Bu çalışmanın, ileriki yıllarda Türk sivil mimarisi üzerine çalışacak diğer araştırmacılar başta olmak üzere, Türk kültür ve mimarisi için iyi bir kaynak olacağı kanısındayız.

Ersel ÇAĞLİTÜTÜNCİGİL*

*Yrd. Doç Dr., Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü, Türk Sanatı ABD, Öğretim Üyesi.